

Bunastarea cailor de munca

Descriere imagine:
Iapa cu manz pe pajiste

În România, spre deosebire de majoritatea tarilor europene, continua si în prezent sa fie folositi cai i pentru tractiune si pentru anumite lucrari agricole (arat, grapat, însamântat, strânsul fânului etc.).

Pentru mentinerea starii de sanatate si prevenirea epuizarii fizice a cailor, este necesara respectarea anumitor masuri igienice privind hranirea, adaparea si mai ales privind regimul de lucru si odihna. Potrivit reglementarilor în vigoare, animalele folosite la tractiune si la alte munci nu se supun unor eforturi excesive, unei durate prea mari sau lovirii brutale si nejustificate.

La toate speciile de animale, ca si la om, capacitatea functionala a unor organe si tesuturi scade dupa un anumit timp de activitate, instalându-se starea de oboseala. Dupa o anumita perioada de repaus fizic si psihic, potentialul functional poate fi restabilit.

Animalele nu reclama starea de oboseala, dar o exprima în diferite moduri. Recunoasterea starii de oboseala cade în sarcina celui care foloseste animalele la munca sau le îngrijeste. Spre deosebire de alte specii, la caii adulti odihna, chiar somnul, sunt posibile si în pozitia patrupodala, nefiind obligatorie pozitia culcata. Dar la toate animalele odihna presupune asigurarea unei ambianțe adecvate, fara de care animalele nu sunt linistite si nu se pot odihni în mod corespunzator.

Vârsta la care caii pot fi folositi la munca depinde de rasa, dezvoltarea corporala si de antrenamentul la care au fost supusi. Astfel, caii din rasele usoare pot fi folositi la tractiune începând cu vârsta de trei ani, cei din rasele semigrele la 3 ½ ani, iar cei din rasele grele la 4 ani. Durata lucrului, care se poate efectua cu animalele, variaza în functie de rasa, vârsta, marimea poverii, starea drumurilor etc.

Caii din rasele grele pot traciona la pas un vehicul având o încărcatură de 2500 - 3000 kg, timp de 10 - 12 ore (cu pauze). Caii din rasele semigrele pot trage o încărcatură de 1500 kg la trap ușor, dar numai 4 - 5 ore, iar caii din rasele ușoare pot parcurge distanțe de 80 și chiar 100 km într-o zi, cu viteze destul de ridicate, în timp scurt și numai cu greutatea mică.

Trebuie reținut că deplasarea uniformă permite obținerea unui randament de muncă sporit și în același timp este în acord cu fiziologia marilor funcții.

Foarte important este antrenamentul cailor pentru muncă și obișnuirea acestora cu hamul și caruta. Caii se obișnuiesc treptat cu purtarea hamului și cu tracțiunea unor vehicule ușoare și numai ulterior se va trece la un lucru normal pe perioade scurte. Foarte importantă este și potrivirea perechilor, atunci când cailor sunt înhamate pentru transport sau pentru arat și alte lucrări agricole.

Pentru prevenirea surmenajului, în cazul muncilor de durată mai lungă, cum sunt cele din agricultură și transporturi, este necesar ca după fiecare 50 de minute de efort să se asigure o pauză de 8 - 10 minute. Munca trebuie programată în perioadele mai răcoase ale zilei, dimineața și seara, iar la amiază, când temperatura este foarte crescută, animalele să fie adăpostite sub umbră.

Folosirea abuzivă la muncă a cailor pe timp de arșiță poate conduce la apariția insolației sau a furburii, boli care se exprimă prin durere și impun scoaterea animalelor de la muncă. În perioadele cu solicitări fizice mari, se recomandă ca după o zi de muncă grea sau după două zile de muncă semigreă să se planifice o zi de repaus pentru reechilibrarea funcțiilor și refacerea rezervelor energetice. În cazul muncilor ușoare, poate fi suficientă o zi de repaus pe săptămână.

Pentru a proteja animalele și în același timp pentru a folosi cât mai rațional puterea animalelor, se recomandă ca fiecare repriză de muncă să înceapă și să se termine cu o muncă mai ușoară. Animalele folosite la muncă trebuie examinate zilnic, urmărind mai ales starea de întreținere, marile funcții, integritatea membrilor, starea harnasamentului, prezența eventualelor roșături de ham sau raniri.

Randamentul muncii și sănătatea animalelor sunt puternic influențate de felul și calitatea harnasamentului, prin intermediul cărora exercită forța de tracțiune. Harnasamentul de muncă se compune din hamuri, care fac legătura între animal și vehicul și haturile, care fac legătura dintre animal și om.

Hamurile diferă după muncă pe care o depun animalele: pentru caii de sărăță hamurile trebuie să fie cât mai ușoare, iar pentru tracțiunea grea hamurile trebuie să fie rezistente, chiar dacă sunt mai grele. De asemenea, există unele deosebiri în privința felului harnasamentelor după configurația terenului. În regiunile de deal și munte harnasamentul trebuie să fie rezistent și să poată opri vehiculele în mersul la vale.

Indiferent de felul harnasamentului și de scopul de utilizare, harnasamentul trebuie să îndeplinească următoarele cerințe igienice: să fie individual, adaptat perfect formei corpului și să poată fi modificat când conformația aceluiași animal se schimbă; să fie confecționat din materiale ușoare, pentru a nu constitui o povară pentru animal și pentru oamenii care le mănuiesc; să se poată curăța și dezinfecta; să nu producă roșături și să nu jeneze circulația sanguină și aparatul locomotor în mișcare.

Există două mari categorii de hamuri: cu pieptar și cu jug. Hamurile cu pieptar se caracterizează prin aceea că forța de împingere a animalului se aplică pe o curea lăță, care trece peste piept, de unde și denumirea de pieptar (fig. 1). Hamurile cu jug, după cum le arată și numele, au ca piesă principală, asupra căreia acționează forța animalului, jugul, care se aplică în jurul gâtului (fig. 2). Este extrem de importantă alegerea hamului potrivit în raport cu munca pe care trebuie să o desfășoare animalele.

Cel mai simplu ham, din categoria celor cu pieptar, este cel numit gura de ham, compus din: pieptar, jugulet (sau grebanar), vita gurii de ham și sleaurile. Acest tip de ham se folosește cel mai mult în țara noastră, deoarece este cel mai ieftin și ușor de confecționat. Dar acest ham are un domeniu restrâns de utilizare și prezintă cele mai multe inconveniente. Se recomandă numai pentru mersul la pas sau la trap ușor, pe teren plan și numai pentru tractiune ușoară.

La trap alert, în mersul la vale, gura de ham se poate ușor deplasa pe corpul animalului și poate produce accidente, prin agățare cu picioarele, mai ales la animalele nervoase sau când animalele se sperie. Acest tip de ham nu trebuie utilizat pentru tractiunea grea și pentru drumurile în pantă.

Un alt tip de ham, din aceeași categorie, se numește ham simplu. Spre deosebire de gura de ham are în plus capacul (sau sidelca), care trece peste greaban și chinga (subpântecarul), care formează o centură completă în jurul cutiei toracice și lateral fixează pieptarul, pofilul și truparul. Acest model se recomandă pentru tractiunea de dificultate mijlocie, pe teren obișnuit în zona de ses.

Un model mai perfecționat de ham îl reprezintă hamul întreg cu pieptar, numit și ham complet, acesta având în plus vânarul și cruparul. Ultimul model este recomandat pentru tractiunea grea, pe teren accidentat. Din păcate, aceste hamuri sunt deosebit de scumpe, iar tractiunea animală este practică aproape în exclusivitate de către țărâni săraci.

Toate categoriile de hamuri cu pieptar, folosite în țara noastră, prezintă un mare inconvenient și anume acela că zona principală de acționare a forței în tractiune este pieptarul hamului, care trece peste vârful pieptului, peste articulația scapulo-humerală și peste primele 6 - 7 coaste.

Din acest motiv, la eforturi mari amplitudinea respirației este limitată, circulația sanguină regională și funcționarea articulației scapulo-humerale sunt jenate într-o măsură importantă, randamentul în munca al cailor este mai mic, iar oboseala apare mai repede.

Hamul cu jug se deosebește prin aceea că piesa principală de tractiune este jugul, care înlocuiește pieptarul și jugulețul. Jugul se compune dintr-un schelet de lemn sau de metal sub formă de două brate, care se unesc și formează un oval, mai rotund pe partea inferioară și mai ascuțit în partea superioară, care înconjoară gâtul la bază.

Scheletul jugului este captusit cu pernite din par de cal sau de porc, acoperite cu piele moale (numite subjug), pe suprafața care vine în contact cu corpul animalului. Acest tip de ham are marele avantaj că oferă sprijin animalului pe o suprafață mai mare, decât hamul cu pieptar, ceea ce conduce la un echilibru mai stabil, pentru că punctele de sprijin sunt simetrice la baza gâtului. Se recomandă pentru tractiunea grea, mai ales în zonele de munte.

Hamul cu jug jeneaza în mai mica masura respiratia animalului, circulatia sanguina si miscarea a rarticulatiilor. Ceea ce limiteaza utilizarea acestui model de ham sunt pretul ridicat si dificultatea de executie, atelierele de confectionat hamuri în tara noastra fiind pe cale de disparitie.

Articol publicat în revista Ferma nr. 2(40)/2006

Mihai Decun